

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย Sustainable Social Development Based on Local Wisdom

นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์^{1*}

Nalaumon Anusonphat

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 13 กุมภาพันธ์ 2568
ปรับปรุงแก้ไข: 13 สิงหาคม 2568
ตอบรับตีพิมพ์: 26 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ประกอบด้วย

- 1) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการจัดความยากจน ภาครัฐนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยแก้ไขปัญหาจัดความยากจน มุ่งเน้นการพัฒนาคนเพื่อเป้าหมายส่วนรวมโดยใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล
- 2) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการจัดความหิวโหย มุ่งเน้นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเกษตรในการสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมภูมิปัญญาอาหาร ความมั่นคงทางอาหาร และอาชีพของชุมชนท้องถิ่น
- 3) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี ภาครัฐส่งเสริมการแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ
- 4) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญา

ท้องถิ่นไทยด้านการศึกษาที่เท่าเทียม ภาครัฐส่งเสริมศึกษาให้เกิดความเสมอภาค
อย่างเท่าเทียมกัน กำหนดหลักสูตรด้านวิชาการเพื่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพของ
คนยากจน และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม โดยเฉพาะ
ภูมิปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ให้สามารถ
จำหน่ายสร้างรายได้ ส่งต่อความรู้ ทักษะชีวิตและความสามารถจากรุ่นไปสู่รุ่น และ
5) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความเท่าเทียม
ทางเพศ ภาครัฐมีแผนขับเคลื่อนการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศส่งเสริมให้มี
ความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของความเท่าเทียมระหว่างเพศที่นำไปสู่
การมีค่านิยม วัฒนธรรม พฤติกรรม และแนวทางปฏิบัติในการสร้างความเท่าเทียม
ระหว่างเพศ การปรับทัศนคติทั้งเพศหญิงและชาย

คำสำคัญ: การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน, บนพื้นฐานภูมิปัญญา, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

Sustainable social development based on Thai local wisdom consists of: (1) sustainable social development based on Thai local wisdom in poverty eradication, whereby the government sector applies local wisdom to address poverty, focusing on developing people for collective goals and using resources in a balanced manner; (2) sustainable social development based on Thai local wisdom in hunger eradication, focusing on promoting local agricultural wisdom to support food security, promoting food wisdom, food security, and local community occupations; (3) sustainable social development based on Thai local wisdom in health and well-being, whereby the government sector promotes folk medicine, Thai traditional medicine, and alternative medicine through local health

wisdom; (4) sustainable social development based on Thai local wisdom in equal education, whereby the government sector promotes equitable education, sets academic curricula to promote occupations for the poor, and facilitates learning of each locality's existing local wisdom-especially wisdom from local sages-to develop creative products for sale to generate income, and to pass on knowledge, life skills, and abilities from generation to generation; and (5) sustainable social development based on Thai local wisdom in gender equality, whereby the government has a plan to drive the promotion of gender equality, to promote knowledge, understanding, and awareness of its importance, leading to values, culture, behavior, and practices that create gender equality, and to adjust the attitudes of both women and men.

Keywords: Sustainable Social Development, Community Empowerment, Local Wisdom Foundation

บทนำ

ความคิด ทักษะคติ หรือค่านิยมที่คนในสังคม ซึ่งเชื่อและปฏิบัติตามของทุกคน ในชุมชน เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยมของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้กลายมาเป็นหลักยึด หยั่งราก เติบโตในสังคมจากรุ่นสู่รุ่น (Hasan et al, 2019: 346) การพัฒนาสังคมอย่าง ยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายของการพัฒนา และ ตอบสนองความต้องการของคนในสังคมหรือชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นสังคม ที่เจริญรุ่งเรือง มีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Midgley, 2014: 41) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการเสริมสร้าง ความสามารถของคนที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น ใช้เทคนิคการเรียนรู้ทางสังคม

ความพยายามในการพัฒนาชุมชนยังมุ่งเน้นที่การให้โอกาสที่เท่าเทียมสมดุล และยุติธรรมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชน (Rahman, 2018: 70) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการพัฒนาให้มีความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และไม่เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม คนในชุมชนท้องถิ่นสามารถเริ่มต้นและช่วยกันพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ การกินอยู่อย่างพอดี ใช้ทรัพยากรให้พอดี คำนึงถึงทรัพยากรในท้องถิ่นการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ย่อมส่งผลเสียต่อการดำรงชีวิตอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่น (อรทัย ภูบุญลาภ, 2566)

การก้าวไปสู่ความทันสมัยจนหลงลืมรากเหง้าของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกทอดทิ้ง ถูกมองข้ามและถูกลดคุณค่าลงทั้งด้วยแรงบีบคั้นจากภายนอกและจากจิตสำนึกของคนไทยเอง โดยคนไทยส่วนใหญ่มักเชื่อว่าการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่สามารถแก้ไขได้ ไม่สามารถประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2554: 3) ปัญหาด้านการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นเรื่องของความยากจน ความอึดคัดขัดสน ความไม่เท่าเทียม ความขาดแคลน และความต้องการพึ่งพา (อภิชัย พันธเสน, 2560: 74) ซึ่งปัจจุบันมีการนำ SDGs คือ 5 เป้าหมายจากมิติการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น (Sustainable Development Goals–SDGs) หรือเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มาปรับประยุกต์ใช้พัฒนาที่สมดุลกันของมิติความยั่งยืน ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ประกอบด้วย ขจัดความยากจน ขจัดความหิวโหย การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี การศึกษาที่เท่าเทียม ความเท่าเทียมทางเพศ (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2567)

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ได้แก่ การขจัดความยากจน การพัฒนาสังคม

อย่างยิ่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการจัดการความหิวโหย การพัฒนาสังคม
อย่างยิ่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี
การพัฒนาสังคมอย่างยิ่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการศึกษาที่เท่าเทียม
และการพัฒนาสังคมอย่างยิ่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความเท่าเทียม ดังนี้

การพัฒนาสังคมอย่างยิ่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการจัดการความยากจน

ภาครัฐมีการนำความรู้จากงานวิจัยผสานกับความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อช่วยเหลือคนจนให้สามารถกลับเข้าสู่ระบบความช่วยเหลือและส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มากที่สุด เนื่องจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ โดยมองปัญหาของท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การจัดการความยากจนที่เป็นรูปธรรมทั้งในกลุ่มคนจนยากไร้ และกลุ่มคนจนเข้าไม่ถึงโอกาส คนจนหนี้สิน ด้วยการค้นหาและเก็บข้อมูลคนจนในพื้นที่เพื่อให้ได้ข้อมูลจริง และสร้างระบบการคัดกรอง และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมทั้งการเชื่อมต่อกับระบบความช่วยเหลือของภาครัฐและเอกชน เช่น การส่งต่อข้อมูลคนจนยากไร้ที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนไปยังหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือในระดับจังหวัด เช่น หน่วยงานด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับจังหวัด มีแผนการดำเนินงานขับเคลื่อนระบบความช่วยเหลือและติดตามให้คนจนสามารถหลุดพ้นปัญหาความยากจนอย่างเป็นรูปธรรม และขยายพื้นที่เป้าหมายเพื่อให้เกิดการขยายผลและต่อยอดการขับเคลื่อนโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อจัดการความยากจนในการพัฒนาสังคมอย่างยิ่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น (จันทรม สืหาบุญลี, 2566: 13)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ การมีความรู้ทางด้านวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานจัดการความยากจน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน คนในท้องถิ่นจำเป็นต้องรู้หลักและวิธีการใช้อย่างถ่องแท้ เช่น การสร้างเตาเคี่ยวน้ำตาล ลอบดักปลา กั๋ทอผ้า เทคนิคการย้อมผ้า เพื่อจัดการความยากจนที่จะสร้างคุณค่าให้กับชุมชนท้องถิ่น

ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกัน เพื่อความสามารถในการพึ่งตนเองและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียม ซึ่งเป็นข้อเสนอที่มีรากฐานมาจากแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นจะช่วยสร้างเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและขจัดความยากจนใน 4 ด้าน คือ

1. การพัฒนาคน การพัฒนาคน ให้มีความรู้คู่คุณธรรม จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน จากการใช้เหตุผลในการคิด วิเคราะห์ วางแผน แก้ปัญหาได้อย่างรอบคอบ สามารถใช้ความรู้คู่คุณธรรม ปรับปรุง พัฒนาระบบการต่าง ๆ เพื่อสร้างคุณค่า ในขณะที่ยังรักษา สมดุลกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติได้

2. การพัฒนาเพื่อเป้าหมายส่วนรวม การพัฒนาจะยั่งยืนได้นั้น คนในชุมชนจำเป็นต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ไม่เบียดเบียนทั้งตนเอง ชุมชนและสังคม แต่เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวมได้

3. การพัฒนาโดยใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล การใช้ทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นเงินทุน ทรัพยากรทางธรรมชาติ หรือทรัพยากรทางสังคม ต้องวางแผนการใช้รอบคอบ พิจารณาถึงความคุ้มค่า รวมไปถึงการฟื้นฟูให้มีอยู่และพอใช้อย่างยั่งยืน จำเป็นจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายโดยคำนึงถึงหลักการบริหารจัดการต้องไม่ได้เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล แต่คำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชนโดยรวม เพราะการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล มีการตัดสินใจวางแผนร่วมกันโดยผู้มีส่วนร่วมทั้งส่วนได้และส่วนเสียในชุมชนและสังคม

4. การพัฒนาที่ก้าวหน้าอย่างมั่นคง การพัฒนาที่ก้าวหน้าอย่างมั่นคง เริ่มจากการอยู่ได้และพึ่งพาตนเองได้ของบุคคลก่อน จึงพัฒนาไปสู่กลุ่มในระดับชุมชน ระดับเครือข่ายและระดับประเทศ โดยการพัฒนาที่ก้าวหน้าจะต้องมีการมองอย่างเป็นระบบ เป็นการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการลดความเสี่ยง และเพิ่มความสามารถในการอยู่รอดจากการเกิดวิกฤตต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งระบบเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดคุณภาพของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจเกิดจากความสามารถของคนชุมชน และสังคมที่พึ่งพาตนเองได้ อันสอดคล้องกับหลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนท้องถิ่นสามารถปรับตัวและใช้ชีวิตอยู่กับบริบทของท้องถิ่นได้โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า มีการรักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรมในสังคม อันจะทำให้สังคมของชุมชนท้องถิ่นดำรงอยู่ได้ด้วยความสะดวกสบาย เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น (พัลลภา ปีติสันต์, 2561: 15)

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการขจัดความหิวโหย

ความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากการมีพัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญาที่เหมาะสมตามวัย และขจัดความหิวโหย จะช่วยสนับสนุนให้สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยอาหารที่บริโภคต้องมีความปลอดภัย และมีโภชนาการจำเป็นในระดับที่เหมาะสม โดยเฉพาะในกลุ่มคนยากจนที่หิวโหย และผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความท้าทายในการเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัย และมีโภชนาการในปริมาณที่เพียงพอ ภาครัฐต้องเสริมขีดความสามารถในการปรับตัว ความหลากหลายทางพันธุกรรมของเมล็ดพันธุ์พืชที่ใช้เพาะปลูก สัตว์ในไร่นาและที่เลี้ยงตามบ้านเรือน และชนิดพันธุ์ตามธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับพืชและสัตว์เหล่านั้น รวมถึงให้มีธนาคารพืชและเมล็ดพันธุ์ที่มีการจัดการที่ดีและมีความหลากหลาย และสร้างหลักประกันว่าจะมีการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากการใช้ทรัพยากร และองค์ความรู้ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นธรรม เพื่อขจัดความหิวโหย เพิ่มการลงทุนตลอดจนยกระดับความร่วมมือในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานในชนบท การวิจัยและส่งเสริมการเกษตรท้องถิ่น การพัฒนาเทคโนโลยี และการทำธนาคารเชื้อพันธุ์ของพืชและสัตว์ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและการขจัดความหิวโหย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2567: 1) เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะขจัดความหิวโหยและความอดอยากทุกรูปแบบ เพื่อให้แน่ใจว่าทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก

และผู้ด้อยโอกาสจำนวนมาก ได้รับการเข้าถึงอาหารที่เพียงพอและมีคุณค่าทางโภชนาการตลอดทั้งปี เป้าหมายนี้ยังเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรอย่างยั่งยืน การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่และกำลังการผลิตของเกษตรกรรายย่อย ที่ช่วยให้เข้าถึงแหล่งที่ดินทำกิน เทคโนโลยีและการตลาดอย่างเท่าเทียม สร้างความเชื่อมั่นในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เพื่อขจัดความหิวโหย โดยดำเนินการร่วมกับทุกภาคส่วน (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2567)

การส่งเสริมภูมิปัญญาอาหารและอาชีพของชุมชนท้องถิ่น ด้วยเทคโนโลยีการประกอบอาหาร มุ่งเน้นให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น พัฒนาคุณภาพอาหารโดยใช้อัตลักษณ์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ทำให้ชุมชนเกิดความรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรอาหารอย่างยั่งยืน สามารถเข้าถึงแหล่งอาหารที่ปลอดภัยและพอเพียงสำหรับคนในชุมชน มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ และทักษะการจัดการกับวัตถุดิบอย่างเหมาะสม เพื่อความยั่งยืนแก่ชาวประมงและคนในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ตามเป้าหมายของ SDG เพื่อขจัดความหิวโหย มีการเสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการบริการวิชาการที่นำไปสู่การกระจายรายได้ และการเติบโตด้านเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อการสนับสนุนและการทำงานร่วมกันภายใต้ภารกิจบริการวิชาการรับใช้สังคมและการวิจัยในอนาคต มีการออกแบบรายการอาหารที่มีความโดดเด่นแสดงถึงอัตลักษณ์ชุมชนเป็นอย่างดี โดยมีความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอาหารให้มีมาตรฐาน เพียงพอกับปริมาณความต้องการของคนในชุมชนท้องถิ่น และผู้บริโภค ดำเนินการวิเคราะห์โภชนาการและฉลากผลิตภัณฑ์อาหาร ซึ่งเป็นการส่งเสริมความรู้ด้านโภชนาการให้แก่คนในชุมชน อีกทั้งสร้างจิตสำนึกเห็นความสำคัญของวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน ชมรมผู้ประกอบการค้าอาหาร สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพื่อขจัดความหิวโหย (ปวีศ ตันสกุล, เยี่ยมดาว ฌรงคะชวนะ และสุชุมาล กล้าแสงใส, 2567)

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ ต้องมีการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีด้วยการใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ เทคโนโลยี และทรัพยากรพื้นฐาน เพื่อการดูแลสุขภาพอย่างเป็นองค์รวมบนหลักของการพึ่งพาตนเอง การใช้และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเป็นอยู่ที่ดี แสดงให้เห็นถึงโอกาสและศักยภาพในการดูแลสุขภาพประชาชนอย่างดี มีการศึกษาวิจัย รื้อฟื้นองค์ความรู้ดั้งเดิมเพื่อนำมาใช้อย่างเร่งด่วน เช่น ยาฟ้าทะลายโจร ยากระชาย ตำรับยาดั้งเดิม เช่น ยาจันทลีลา ยาเบญจโลกวิเชียร (ยาห้าาราก) ตำรับยาขาว ตำรับยาตรีผลา เป็นต้น

การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเป็นอยู่ที่ดีด้านสุขภาพ การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก จึงระบุเป้าหมายไว้ดังนี้ 1) ประชาชนทุกกลุ่มวัยมีความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจ 2) สร้างนโยบายสู่รูปธรรมระบบสุขภาพชุมชนที่พึ่งประสงค์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ 3) ประชาชนทุกกลุ่มวัยเข้าถึงและใช้บริการสุขภาพในระบบการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกที่มีคุณภาพ มาตรฐาน ประสิทธิภาพ และปลอดภัย 4) ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสุขภาพชุมชนและความเป็นอยู่ที่ดีที่พึ่งประสงค์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพกับการอนุรักษ์ ปกป้อง และการใช้สมุนไพรอย่างยั่งยืน รวมถึงการพัฒนาผู้ปลูกสมุนไพรให้มีความรู้ในการปลูกตามหลักการเกษตรกรรมที่ดีและเหมาะสม 5) ส่งเสริมสนับสนุนมาตรการทางการเงินการคลัง เพื่อเป็นกลไกกระตุ้นการส่งเสริมสนับสนุนการใช้และการพัฒนานำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ 6) ส่งเสริมสนับสนุน

การใช้และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี เพื่อสร้างความรู้ด้านสุขภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2567: 1-2)

ทั้งภาครัฐและเอกชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้นในการสร้างความรู้ความเข้าใจกับภาคประชาชนถึงทางเลือกและการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรไทยหรือการแพทย์ทางเลือก เพื่อการดูแลสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัว ควบคู่กับการเพิ่มศักยภาพด้านวิชาการเพื่อพัฒนากระบวนการให้มีศักยภาพ ปลอดภัย และน่าเชื่อถือ มีการควบคุมที่ไม่เป็นการกีดกันภูมิปัญญาของการแพทย์ทางเลือก หรือมีมาตรการของกฎหมายที่ไม่เป็นข้อจำกัด (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2567)

ทั้งนี้ทุกภาคส่วนในสังคมไทยมีหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริม สนับสนุนและเร่งรัดการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกตามแผนยุทธศาสตร์ชาติให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง เพื่อเป็นทางเลือกด้านสุขภาพของประชาชน

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการศึกษาที่เท่าเทียม

ภาครัฐส่งเสริมศึกษาให้เกิดความเสมอภาคอย่างเท่าเทียม สถานศึกษาต้องกำหนดหลักสูตรด้านวิชาการเพื่อการส่งเสริมและประกอบอาชีพของคนยากจน และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม โดยเฉพาะภูมิปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ให้สามารถจำหน่ายสร้างรายได้ การแก้ไขปัญหาคความยากจนด้วยการศึกษา ระบบการศึกษาจึงเป็นจุดหมายสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทความยากจนของชุมชนท้องถิ่นและระดับประเทศ และที่สำคัญการศึกษานั้นจะต้องเป็นไปเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมรายบุคคลให้เป็นผู้มีความรู้คู่จริยธรรม และสามารถตอบโจทย์ของการพัฒนาในเชิงโครงสร้าง และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการศึกษาที่เท่าเทียม (จันทรม สีหาบุญลี, 2566: 11) ชุมชนได้ค้นพบวิธีการจัดระบบและส่งต่อความรู้ ทั้งกะชีวัดและความสามารถจากรุ่นไปสู่รุ่น โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม ถ้ายทอดความรู้ และวิธีการดั้งเดิมอยู่ในปัจจุบัน โดยสืบทอดความรู้ในหลากหลายสาขาวิชา การศึกษาที่มีคุณภาพต้องให้ความสำคัญกับความมั่งคั่งที่มาจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และควบคุมสมรรถนะทางการศึกษาผ่านการบูรณาการ การศึกษาเข้ากับวัฒนธรรมดังกล่าวให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อให้เป็นเนื้อหาในโปรแกรมด้านการศึกษาในทุกสาขาวิชา และเพื่อควบคุมสมรรถนะของวิธีการแบบดั้งเดิมและวิธีการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา (ตรีพลศักดิ์ เอกโรจนกุล, 2567: 4)

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความเท่าเทียมทางเพศ

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้าง และสืบทอดบทบาททางเพศและอัตลักษณ์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อความเท่าเทียมทางเพศ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทำให้สังคมสามารถสืบทอดค่านิยม บรรทัดฐานและสร้างความคาดหวังที่เกี่ยวข้องกับทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศของสมาชิกในชุมชน การเข้าถึงการมีส่วนร่วมในการแสดงออกเฉพาะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะถูกกำหนดโดยบรรทัดฐานทางเพศดังกล่าว เช่น การผลิตงานช่างฝีมือดั้งเดิมมักจะขึ้นอยู่กับการแบ่งแยกระหว่างเพศของแรงงาน ในขณะที่ศิลปะการแสดงนับเป็นสิทธิพิเศษในการแสดงออกถึงความคาดหวังและบทบาทของเพศได้อย่างสาธารณะ เนื่องจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีการปรับเปลี่ยนเข้าหากการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมและสิ่งแวดล้อม จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงกับบทบาททางเพศด้วยเช่นกัน ความสัมพันธ์ระหว่างเพศในชุมชนยังอยู่ระหว่างการต่อรองอย่างต่อเนื่องเพื่อเปิดโอกาสให้เอาชนะการเลือกปฏิบัติทางเพศและเพื่อก้าวไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศที่ดีกว่าผ่านแนวปฏิบัติทางมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความมั่นใจและความอดกลั้นในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งสมาชิกของชุมชนดังกล่าวอาจจะไม่ได้มีความเข้าใจเรื่องเพศไปในทิศทางเดียวกัน และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดพื้นที่ในการเสวนา

เพื่อให้บรรลุถึงความเท่าเทียมทางเพศ การสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นวิธีที่สามารถนำไปสู่สันติภาพและความมั่นคงที่ยั่งยืน (ตรีพูลศักดิ์ เอกโรจนกุล, 2567: 3)

ภาครัฐมีแผนขับเคลื่อนการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของความเท่าเทียมระหว่างเพศ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจความเท่าเทียมระหว่างเพศ ขับเคลื่อนให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศที่นำไปสู่การมีค่านิยม วัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) ส่งเสริมให้มีการสร้างพลังอำนาจของผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติ ทั้งในกลุ่มผู้หญิงและกลุ่มหลากหลายทางเพศ ให้ทุกคนและทุกเพศได้รับการปกป้องคุ้มครอง และไม่ถูกเลือกปฏิบัติ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถให้ความช่วยเหลือพึ่งพากันในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน
- 3) หน่วยงาน องค์กรทุกภาคส่วนมีศักยภาพและร่วมขับเคลื่อนการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ที่นำไปสู่การมีค่านิยม วัฒนธรรม พฤติกรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4) สร้างองค์ความรู้และฐานข้อมูลทางวิชาการเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ การสร้างองค์ความรู้และผลงานทางวิชาการ งานวิจัย ตลอดจนบทความที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ เป็นการวางพื้นฐานความรู้ที่สำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจ ที่เกี่ยวข้องกับความหวาดกลัว หลีกเลี่ยง สถานปัญหา และสถานการณ์ด้านความเท่าเทียมระหว่างเพศ การศึกษาวิจัย และการจัดเก็บข้อมูลแยกเพศจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การกำหนดรูปแบบ การส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศที่สามารถนำมาตอบสนองและแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศในสังคมไทยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2560: 32-33)

บทสรุป

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยตามหลัก SDGs ประกอบด้วย 1) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการขจัดความยากจน ภาครัฐมีการส่งเสริมการใช้ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยแก้ไข

ปัญหา รวมไปถึงความเชื่อ ระบบคุณค่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ การพัฒนาเพื่อเป้าหมายส่วนรวม การพัฒนาโดยใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล การพัฒนาที่ก้าวหน้าอย่างมั่นคง 2) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการจัดความหิวโหย มุ่งเน้นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเกษตรที่เป็นแหล่งผลิตอาหารสำคัญมีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร เพิ่มผลิตผลภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการเกษตรและรายได้ของผู้ผลิตอาหารรายเล็กเพื่อจัดความหิวโหย มุ่งเน้นให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น พัฒนาคุณภาพอาหารโดยใช้อัตลักษณ์ของชุมชนอย่างยั่งยืน 3) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี ภาครัฐส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพเพื่อการดูแลสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม บนหลักของการพึ่งพาตนเอง การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และความเป็นอยู่ที่ดีด้านสุขภาพ การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก 4) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการศึกษาที่เท่าเทียม ภาครัฐส่งเสริมศึกษาให้เกิดความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกัน ส่งเสริมและประกอบอาชีพของคนยากจนและการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมให้สามารถสร้างรายได้ ส่งต่อความรู้ ทักษะชีวิตและความสามารถจากรุ่นไปสู่รุ่น และ 5) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความเท่าเทียมทางเพศ ภาครัฐมีส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของความเท่าเทียมระหว่างเพศ ส่งเสริมให้มีการสร้างพลังอำนาจของผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติ หน่วยงาน องค์กรทุกภาคส่วนมีศักยภาพและร่วมขับเคลื่อนการส่งเสริม ความเท่าเทียมระหว่างเพศ สังคมไทยบางส่วนยังมีอคติทางเพศที่นำไปสู่การมีค่านิยม วัฒนธรรม พฤติกรรม และแนวทางปฏิบัติที่เป็นอุปสรรคในการสร้างความเท่าเทียมระหว่างเพศ การปรับทัศนคติของคนไทย ทั้งหญิงและชาย สร้างองค์ความรู้และฐานข้อมูลทางวิชาการเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2560). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาศตรปี พ.ศ. 2560-2564*. กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.
- จันทร์มร สีหาบุญลี. (2566). *การแก้ไขปัญหาความยากจนในบริบทของไทย*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ตรีพุดศักดิ์ เอกโรจนกุล. (2567). *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). *ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์*. สถาบันพระปกเกล้า.
- ปวิธ ต้นสกุล, เยี่ยมดาว ณรงค์ชวณะ และสุชุมล กล้าแสงใส. (2567, 15 กันยายน). *การส่งเสริมภูมิปัญญาอาหาร ความมั่นคงทางอาหาร และอาชีพของชุมชนท้องถิ่น*. <https://management.wu.ac.th/>
- พัลลภา ปิตีสันต์. (2561). *การสร้างคุณค่าให้กับชุมชน (ท้องถิ่น) ด้วยเศรษฐกิจพอเพียง*. สถาบันพระปกเกล้า.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2567, 15 กันยายน). *ขจัดความหิวโหย*. <https://soc.swu.ac.th/>
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2567). *การพัฒนาภูมิปัญญาไทยสู่สภาพวิถีใหม่*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2567). *การส่งเสริมสนับสนุนการใช้และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกอื่น ๆ*. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2567, 15 กันยายน). *SDGs คืออะไร มา รู้จัก 5 เป้าหมายแรกจากมิติสังคม*. <https://www.nxpo.or.th/th/8081/>

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). *เป้าหมายที่ 2 ยุติความ
หิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร และยกระดับโภชนาการ และส่งเสริม
เกษตรกรรมที่ยั่งยืน*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
อภิชัย พันธเสน. (2560). *เศรษฐกิจพอเพียง : พระอัจฉริยภาพ และพระกรุณาธิคุณของ
ในหลวงรัชกาลที่ 9* (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยรังสิต.
- อรทัย ญบุญลาภ. (2566, 15 กันยายน). *การพัฒนาที่ยั่งยืน” ต้องไม่ทำให้เกิดความ
เหลื่อมล้ำทางสังคม*. [https://nida.ac.th/sustainable-development-
social-overlap/](https://nida.ac.th/sustainable-development-social-overlap/)
- Midgley, J. (2014). *Social Welfare in Global Context*. universities in
Calgary.
- Rahman, M. T. (2018). *Pembangunan Berbasis Masyarakat*.
Universitas Islam Jakarta.
- Hasan, A. A., and others. (2019). Pemberdayaan Masyarakat Berbasis
Pertanian Melalui Pembuatan Nugget Jantung Pisang Dengan
Substitusi Kacang Tanah di Desa Molamahu, Kecamatan Pulubala,
Kabupaten Gorontalo, Provinsi Gorontalo. *j. abdimas gorontalo*,
2(1), 35-40.

Author

Asst. Prof. Dr. Nalaumon Anusonphat
Faculty of Humanities and Social Sciences
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University,
Phra Nakhon Si Ayutthaya 13000
Tel: 061-464-4544 E-mail: analaumon@aru.ac.th